

vriend
VIJAND

Zonder huisdier zijn we nergens

De mens maakte een hond van de wolf. Waarom eigenlijk en hoe?

BART BRAUN

De hond is niet alleen de beste, maar ook de eerste vriend van de mens. De oudste gevonden hondenschedel is van 33.000 jaar geleden. Archeologen vermoeden dat prehistorische jagers wolvenpuppy's mee naar huis namen, en gebruikten als speurder, lastdier en wellicht ook als voedselbron.

Vervolgens gebeurde er iets raars met de wolven. Nu ze niet meer onder de natuurlijke, maar onder de menselijke selectie vielen, begonnen ze te veranderen. Andere kleuren vacht, kleinere hersens, kortere snuit. De wolf werd hond.

Na de opkomst van de landbouw, twaalfduizend jaar geleden, kwamen daar langzaam maar zeker overall ter wereld beesten bij. Tamme schapen en geiten in westelijk Azië, ezels in Somalië, lama's in Zuid-Amerika, jaks in Tibet. Alles bij elkaar zo'n veertig soorten: als je ze bij elkaar zou zetten had je een indrukwekkende kinderboerderij.

Toch is het opvallend weinig. Er zijn miljoenen diersoorten op deze planeet, waarvan er duizenden nuttig zouden kunnen zijn als huisdier. Een gedomesticeerde neushoorn zou prima een ploeg kunnen trekken, en getrainde octopussen zouden perfecte hulpjes zijn bij de onderwaterjacht. Wat hebben die veertig dieren dat de rest van het dierenrijk niet heeft?

In hun nieuwe boek 'Huisdieren' zetten Maarten Frankenhuis, oud-directeur van Artis, en journalist René Zanderink de criteria voor een huisdier op een rijtje. Ze moeten tembaar zijn, en flexibel genoeg om de scheiding met hun moeder aan te kunnen. Ze moeten de aanwezigheid van mensen verdragen en iets eten dat makkelijk te regelen is.

Vrijwel alle dieren die huisdieren werden, leefden in het wild in groepen met een dominante leider – het vermogen om de mens als baasje te accepteren moet al ingebakken zijn. "Dit geldt overigens niet voor de kat", schrijven de auteurs. "Er wordt wel geschertst dat die ons



Prachtig boek dat je niet zozeer probeert te vermaken, maar wat te leren

zou hebben gedomesticeerd, in plaats van andersom."

Zij leggen uit hoe we aan huisdieren komen, en hoe het verderging. Mensen fokten een enorme diversiteit aan huiskierrassen uit de wilde oervormen, en omgekeerd fokten de dieren ook een beetje met ons. Zo komen genen om ook na de peutertijd melk te kunnen verteerden, alleen voor bij mensen die afstammen van de eerste veehouders.

De mens was nooit ver gekomen zonder huisdieren. Ze gaven ons kleding, eten, medicijnen. Des te pijnlijker is het dat veel van onze huisdieren zover zijn doorgefokt dat ze er direct last van hebben. Bij kuifeenden sterft een groot gedeelte van de kuikens al in het ei omdat de kuif resulteert in een misvormde schedel, er zijn duivenvarianten met zo'n kleine snavel dat ze hun jongen niet kunnen grootbrengen. "Het meest schrijnend zijn natuurlijk



De Stier van Paulus Potter (1647). Er is nog maar weinig over van de veelvormigheid in type, kleur en aftekening van huiskierrassen die Hollandse meesters als Potter, Albert Cuyp en Jan Steen in de Gouden Eeuw afbeeldden.

de oogafwijkingen, ademhalingsproblemen, gedragsstoornissen en skeletafwijkingen bij sommige rashonden."

'Huisdieren' is een prachtig maar vrij formeel boek over de geschiedenis van de domesticatie van dieren. Het boek bevat een encyclopedieachtige opsomming van alle huisdieren, waarbij ook relatief obscure dieren als de *gayal* (Aziatisch rund) en de bosfazant aan bod komen. Op afbeeldingen is niet bespaard: het boek zit vol kleurrijke foto's en schilderijen van huiskierrassen en hun wilde varianten.

Dat Maarten Frankenhuis ook oud-hoogleraar diergeneeskunde is, verradt zich al snel in het streven naar volledigheid. In het hoofdstuk over dierenwelzijn somt het boek de verschillende bronnen van ongerief op in de commerciële dierhouderij. Zelfs het te vroeg spenen van nertsenpups in de bontfokkerij moet even aangestipt: de uitgever stelt niet voor niets dat het boek "ook bruikbaar is in het agrarisch en diergeneeskundig onderwijs". 'Huisdieren' is niet zozeer een boek dat de lezer wil vermaken, het wil de lezer wat leren.

Bijzondere aandacht is er voor Nederlandse huiskierrassen. Daar gaat het matig mee, anno 2014. "Moderne fok- en teeltmethoden hebben geleid tot enkele hoogproductieve rassen, de zogenaamde monocultures, zoals de Holstein-Friesian bij de runderen en de Texelaar bij de schapen. De oude huiskierrassen die de basis voor onze landbouw vormden, zijn nu zeldzaam." Frankenhuis en Zanderink pleiten voor het in stand houden van ons 'levend erfgoed' en de producten die daarbij horen. Wie daarbij wil helpen, moet wel even speuren: Chaams hoen en Drents heideschaap liggen niet in de schappen van de supermarkt.

Maarten Frankenhuis en René Zanderink: Huisdieren. Onderworpen en gebruikt, gekoesterd en bewonderd. 2010 Uitgevers; 316 blz. € 24,90